

Landskap: *Skåne* ..... Upptecknat av: *Daniel Harbe*
 Härad: *N. Åsbo* ..... Adress: *Hasselfors*
 Socken: *Örkelljunga* ..... Berättat av: *Janne Johansson*
 Uppteckningsår: *1946* ..... Född år *1865* i *Attarp*

Fövä och nu i *Örkelljunga*:

Boningshus och inredning m. m.	s. 1.
Djur inomhus.	s. 1-2, 4.
Hästhösten m. m.	s. 2.
Läderskåden och tvättning.	s. 2.
Ljung och skog vänder varje vår.	s. 2.
Begravning.	s. 3.
Kyrkobesök.	s. 3.
Kvinnans klädedräkt.	s. 3.
Tobak och snus.	s. 3.
Vid sjukdomsfall hämtades ej dok- tor.	s. 3.
Skolundervisning.	s. 3.
Gille.	s. 4.

Bönderna voro "reiskörare" och handlare.	s. 4.
Mäntertjänar.	s. 5.
Skjutet med "poffert" v. jul.	s. 5.
Tillvaratagande av bär.	s. 5.
Sparranken.	s. 5.
Tjänarnes löner.	s. 5.
Butiker.	s. 5-6.
Vägarna.	s. 6.
Bortauktionering av fattiga	s. 6.
Träskor.	s. 6.
Torv och ved.	s. 6.
Bordskick.	s. 6.
Hustrun malde råg på handkväran och hokade de gröt av den nya skörden.	s. 7.

M. 10075:1

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Förr och nu i Örkelljunga socken . av f.d.hemmansäg. Janne Johansson Harbäckshult , Örkelljunga sn .
Anteckningar av f. lantbrukaren Janne Johansson , f.1865 i Attarp .

Uppskattningsföreläsning
Förr lyste man sig med "stickedalla" , tranlampa eller små taljljus .

Nu finns det elektriskt ljus eller har man stora fotogenlampor . Förr gjorde man upp eld med stål, flinta och fnöske . Nu har man tändstickor, eller elektrisk tändning . När ett ungt ,nygift par förr skulle skaffa sig bostad , så var det att gå till en anförvant , som var jordägare , och be att få arrendera en fäladsbacke , som vette mot söder , på 50 år eller så . Där fick de gräva sig in i backen och bygga en backstuga med stenväggar i jorden mot norr , öster och väster . Endast mot söder hade stugan trävägg . Taket gjorde de av ljung och lite halm . I stugan hade man jordgolv . Möbler voro av allra enklaste slag , ofta hopspikade av grova bräder . Nu kan de nygifta hyra sig en fin lägenhet och köpa möbler på av-betalning för några hundra eller tusen kronor . I allmogenhem , där man hade trägolv , var dessa alltid beströdda med sand och löv eller enris . Tak och väggar voro förr aldrig tapetserade utan nakna och tvättades en gång om året . När det blev kallt på hösten flyttade man höns och andra smådjur in i stugan , där ^{de} på nätterna hade sin plats under "ungbänken" . Under dagarna gick hönsen omkring på golvet . Föddes en spädkalv under vintertid , så togs han in i stugan några dagar . Han fick stå inmanom sängen . ~~Hände det att~~ ^{Om} en sugga grisade under den kalla årstiden , så hände det att både

sugga och grisar togs in i dagligstugan för att grisarna skulle "bli i bevar" och inte frysa ihjäl . Jag har haft äran att sova i en dagligstuga tillsammans med grisar och höns . Nu ~~nu~~ i vår tid finns det varma fähus och svinhus .

M. 10075:2. Höhösten var förr ganska långsam och varade en 5 á 6 veckor . På våren skulle "inägorna" risas ,så att höt så mycket som möjligt blev fritt från ris och löv . Nu är all mark ,som förr var ängsvall, utlagd till bete åt kreaturen . På odlad mark slås grässkörden av på några timmar med slättermaskin .ä

Säden skars förr med en s.k. "segel" (skära) Man låg på knä och fångade sädesståna med den ena handen och skar med "segel" i den andra handen . Nu mejas säden med avläggare eller bindare . Säden tröskades förr med plejlar (slagor) . Tröskningen varade förr ofta hela vintern . Man sa ,att "så länge en har ~~något~~ ^{nåd} att tröska så länge har ~~något~~ ^{in nåd} att äta" . Nu tröskas hela skörden med ångtröska på några timmar .

På fäladen brändes förr ljung och skog varje vår för att det skulle bli bete åt kreaturen . Somliga hade många kor ,men var ändå utan mjölk långa tider . Även kärr och "mader" ,som var odlade , brändes förr innan man sådde där . Någon annan gödning användes inte förr på sådan jord .Men denna metod är bortlagd nu .

II M. 10075:3.

När någon dött och skulle begravas ,så satte man likkistan på en likbår ,som skiftesvis bars av de manliga begravningsgästerna till kyrkogården . Folket gick mycket till kyrkan i min barndom .Men efter gudstjänsten passade man på att göra en hel del affärer . Somliga stannade kvar på gästgivaregården så länge , att de inte kom hem förrän på måndagen . Kvinnorna voro förr klädda i vadmal,när de gick till kyrkan . På huvudet hade en hätta eller en schalet i Karlarna tuggade tobak eller snus ,så att "såsen" rann ner i skägget .

I min barndom var det inte många som hade någon tidning .
Hade man inte tidning, så köpte man ~~en~~ till kyrkan/
så körde man ~~en~~ med vanliga arbetsvagnar//
med därtill avsedd korg och säte .

Förr var det inte sed att hämta någon doktor vid sjukdomsfall . Den sjuke fick leva så länge han kunde. Inträffade någon olyckshändelse ,så anlätades en klok kärring . Om kreatur felades något ,så hämtade man en gubbe som var känd för att ,som var känd för att veta mer än andra om den saken .

En ambuleringsskola hade man en månad i en by ,en annan månad i en annan by . Vi gick in köksvägen i en stuga .Där var ett lång bord med långa säten på båda sidor . Flickorna satt vid ena sidan och pojkarna vid andra . Lärarinna hade "ungbänken" till kateder. Där vi hade skola,saknades det hemlighus .Vid skolterminens slut var det svårt att komma dit ,där barnen gjorde sitt tarv .

Skulle det bli "gille" vid någon gård ,så var där alltid "mjölkagille" dagen förut . Grannkvimorna kom med var sitt krus mjölk . Somliga fick samla ihop många mål ,så att de fick så mycket mjölk ,att de kunde vara med . Nu för tiden ha de kanske 100 liter mjölk på vart ställe var dag ,så nu behövs inte sådana där tillställningar som mjölkagille **M.10075:4**

Förr hade man svin nästan vid vart ställe ,men inte så många som nu . Det såldes inte så många feta svin från Örkelljunga socken i min barndom på ett helt år som nu på en enda dag . Man köpte en gris på vårsidan , Till att börja med fick han vara med inne i stugan och ligga under "utläggaren". Han fick promonera omkring på golvet liksom hönsen . Det var en stor glädjedag för hela familjen ,när han före jul skulle slaktas .

Nästan alla bönder i socknen voro förr "reisekörare" och handlare . De körde med oxar eller kor ut till städerna eller slättbygden. Men förtjänsten var dålig . En "reisa" eller "ecka" kunde taga ²fåra dagar och inbringade inte mer än ett par kronor ,många gånger ingenting alls . De fick ofta tigga och svälta och blev illa ansedda , där de drog fram . Örkelljunga socken har varit beryktad också av andra orsaker . I Florshult häktades flera stycken som växlat bort falska danska sedlar . Där bland var John Persson , Pål Kristens Johannes ,Sven Carlsson , Eljas Ols Olof , m.fl.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

III M. 10075:5.

"Ekebacka Bengt Petter" och "Träbenings Anders" voro ansedda som mästertjuvar . Jag minns att det stals en vinter nästan var natt , t.o.m. stals där kor och hästar . Men sådant har nu helt upphört .

Epriit fick de förr köpa så mycket de ville . Slagsmål och oljud hördes ofta . Till jul skulle alla karlar ha var sin "poffert" (pistol) för att skjuta med . De samlades flera stycken och gick från gård till gård och sköt. Det var särskilt på helgdagskvällarna, de brukade skjuta .

Någon konservering av frukt och bär (annat än ~~med~~ lingon) var inte känd på den tiden .-----

Banker fanns det inte annat än i städerna . När Örkelljunga Sparbank bildades , var den öppen endast en gång i månaden , och de som satt i Sparbanken hade ingen ersättning . Nu är det fyra banker i Örkelljunga och alla fyra äro öppna alla söckendagar .

Arbete var det ont om förr och lönen var liten . Min mor brukade berätta , att hon som ung tjänade hos Johannes Jons i Ljungaskog . Hennes arbete var utom inomhussysslorna även att sköta kreaturen utom dragarna . Hon hade för ett helt år 20 kronor i lön . Hon fick ofta höra : "Sådana löner , som de nu ska ha" . . En "slättkarl" hade 50 öre om dagen och en "rävsesa" 25 öre om dagen . Andra tider , andra seder .-----

En och annan butik fanns det i min barndom här och var i bygden . Men

inte var det mycket som omsattes i dessa affärer . Själva ^{affären} ~~affären~~ var in-
rymd i ett sidorum eller en gavelkammare intill dagligstugan . Kunden fick
sitta och vänta i dagligstugan , när handlaren gick in i sin affär och häm-
tade de begärda varorna . Han kom ut med det ena efter det andra . Skulle
något tagas på kredit , så blev det en minnessak . Det skrevs aldrig upp nå-
gonting .

M. 10075:6.

Vägarna voro i allmänhet dåliga med många branta "lier" . Många stackars
dragar har jag sett plågas på dem .

Det är sig inte likt nu varken för folk eller kreatur . Särskilt de
fattiga har det bra nu , mot som förr , ~~Da de~~ såldes ^{de} på aution till lägst-
bjudande . En gubbe eller kärring såldes vid sockenstämma för en 12 , 15 el-
ler högst 20 kr. pr år . Ett barn som gick i skola kostade en 6 till 8 kr.
pr år . Det var vad socknen fick betala för de fattigas och värnlösas underhåll .

Vi hemmet gick folk i allmänhet med träskor . De kostade 20 till 25 öre
paret .

Vid eldning användes torv och ved . Veden var inte sommartorr utan högs
och bars in grön och torkades i luredålet över spisen i köket .

När de åt , så åt alla kring bordet ur ett och samma fat och doppade i
samma kopp .

IV M. 10075:7.

FOLKLIVSARKIVET

Uppsala Universitet
Institutionen för Folk-
lärovet vid Uppsala universitet

Brödlösa vore de ofta förr , men aldrig rådlösa .

När råghösten hade begynt och kvällen var nära , gick kvinnan hem före mannen med en neck under armen . Mannen stannade kvar och satte upp säden i travar . Närvhustrun kom hem , så gned hon rågen av neken , rensade den och malde ^{den} sedan ~~rågen~~ på en handkvarn/ till mjöl , av vilket hon kokade gröt , som stod på bordet och rök närr mannen kom hem .

Ja , fattigt och eländigt hade de det förr , men de var aldrig rådlösa .